

В цьому році Україна відмічає ще одну сумну дату 250 – ті роковини руйнування російською імперською армією Запорізької Січі (15.06.1775року.)

Вашій увазі коротка історична довідка «Нескорені духом»

Хто і як знищував Запорізьку Січ

15 червня 1775 року за наказом Катерини II російські війська зруйнували Запорізьку Січ. Про це офіційно оголосили в Маніфесті у серпні 1775-го. Ця подія належить до найважливіших в історії України і стала одним із кроків ліквідації автономії і повної інкорпорації українських земель у склад Російської імперії.

Запорожці допомогли Росії подолати турків – росіяни ж напали на Січ

Маніфест про ліквідацію Запорізької Січі мав гучну назву — «Об истреблении Запорожской Сечи» — та починався такими словами: «Мы восхотели через сие объявить во всей Нашей Империи к общему известию, что Сечь Запорожская в конец уже разрушена, со истреблением на будущее время и самого названия Запорожских Козаков, не меньше как оскорбление Нашего Императорского Величества».

При цьому в маніфесті не було жодного слова про заслуги запорожців у війнах із турками, які вела Росія, про пролиту ними кров. Січ оголосили поза законом, а січовиків назвали «бандою п'яниць і розбійників».

«Добра» імператриця за три місяці до видання згаданого маніфесту, 14 травня, ввела в Україні іншу пошесть — кріпосне право, яке суперечило самому духу козацтва.

Цариця «віддячила» козакам за те, що в російсько-турецькій війні 1768–1774 років Січ виставила 7500 кінних та 5800 піших козаків, спорядила флотилію чайок. Козаки мали великий досвід у війнах з турками, відважно билися під Очаковим, штурмували Перекоп, захопили Кафу, ходили в похід на Ізмаїл, особливо важливу роль відіграли у битвах при Ларзі й Кагулі. Багато козаків разом із кошовим отаманом Петром Калнишевським відзначили нагородами імперії.

Козаки після війни повернулися у рідну Запорізьку Січ, більша частина запорожців роз'їхалася до родичів, друзів, дітей і батьків, щоб перезимувати й

відпочити від війни. На самій Січі залишилося небагато війська — всього декілька тисяч.

«Вдячність» Катерини II була безмежною... Скориставшись нагодою, у травні 1775-го вона направила до оплоту козацької вольності корпус генерала Петра Текелія.

Воєнну операцію проти Запорозжя ретельно готували в цілковитій таємниці, із залученням великої кількості війська, основу якого становили частини 1-ї російської армії, що поверталися з російсько-турецької війни. Наприкінці травня 1775-го 8 полків кавалерії і 10 полків піхоти, 20 гусарських ескадронів, 17 пікінерських і 13 ескадронів донського козацтва (45 тис. осіб) під командуванням генерал-поручика Петра Текелія вирушили з фортеці Святої Єлизавети на Січ. Лівобережні запорозькі паланки повинні були захопити війська генерал-поручика Олександра Прозоровського.

Запорозжці допомогли Москві здобути перемогу в російсько-турецькій війні 1768-1774 років. Повертаючись з османського походу, російські загони на чолі з Петром Текелієм (загалом понад 100 000 осіб) віроломно і без будь-якого попередження напали на Запорізьку Січ. Російські війська, поділені на 5 загонів, вступили на Запорозжя. Серед населення поширили чутки, що війська переходять через запорозькі землі для здійснення прикордонної служби. 4 червня 1775 року Текелій оточив Січ. 300 гусарів та піхотний полк захопили січове передмістя, артилерію, блокували гавань і флот. Це стало повною несподіванкою для козаків, значна частина яких ще не повернулася з війни або ж перебувала на промислах. Січ охороняв гарнізон у 3000 осіб.

На Січі зібралась рада на чолі з кошовим отаманом Петром Калнишевським. Козаки, побоюючись кривавої помсти росіян своїм сім'ям у разі опору, вирішили скласти зброю. Українці добре пам'ятали 1709 рік — каральну експедицію Петра I і Батуринську різанину. Частина козаків, попри те, що неминуче загинули б у бою, не бажали здаватися Катерині. Але більшість вирішила: «У нас є батьки та діти, москаль їх виріже!».

Посланець Петра Текелія поставив вимогу, щоб кошовий отаман з'явився у табір до генерала. Спішно скликана кошовим отаманом Петром Калнишевським рада вирішила утриматися від пролиття крові й скласти зброю. Хоча рядове козацтво було налаштоване чинити опір. 15 червня російські війська повністю зруйнували Січ. Старшину звинуватили у зраді й засудили до каторги. Кошового суддю Павла Головатого та військового

писаря Івана Глобу заслано до Сибіру, звідки вони вже не повернулися, а 85-літнього кошового отамана Петра Калнишевського ув'язнили в Соловецькому монастирі.

На користь Росії конфісковано запорозьку скарбницю, вивезено до Петербурга військові клейноди, артилерію, зброю, боєприпаси і архів. Одночасно захоплено паланкові центри та всі важливі пункти – шляхи, перевози тощо.

Українські козаки почали масово разом із сім'ями залишати володіння Катерини, внаслідок чого південно-західні кордони ненажерливої Російської імперії виявилися беззахисними. Переляканий Потьомкін у 1776 році доповів цариці про катастрофічну ситуацію на кордонах. Цариця трохи почекала, проте, зрозумівши потребу якось виправити ситуацію, видала у 1779 та 1780 роках маніфести з проханням до козаків повертатися в Україну, обіцяючи землю і службу за російськими чинами. Однак ці «папірці» у козаків не викликали довіри й жодних результатів не дали. Охочих одягнути російські мундири не було.

Самого кошового отамана — 85-річного Петра Калнишевського — відправили у каземати Соловецького монастиря. Його випускали з камери на свіже повітря тричі на рік. Імператор Олександр I в 1801 році помилував 110-річного отамана, що на тоді фактично осліп. Сліпий, немічний козак добровільно залишився в монастирі, де і помер 1803 року.

Російська цариця розуміла, що в складі імперії існування козачої республіки — виклик центральній владі. Загалом Україна повинна була втратити свій особливий статус й територіально «поділитися» на губернії. Січ в цих планах виявилася серйозною перешкодою. Інша причина знищення Січі — страх цариці перед народними повстаннями. Граф Микита Панін, який здійснював слідство у справі Пугачова, доповів, що ватажок повстанців мав намір із заволзьких степів рухатись у Січ, щоб піднімати козаків та отримати підтримку в боротьбі з Петербургом.

«Дабы особого наречия в оных не было...» і досі актуальне

До речі, попередник Катерини II цар Петро I теж постійно й невтомно боровся з українцями. У 1708 році за наказом царя зруйновано гетьманську столицю Батурин, з особливою жорстокістю замордовано всіх мешканців: 6 тисяч чоловіків, жінок і дітей, а місто спалили.

1709-го указом російського царя запроваджено цензуру при друкуванні українських книжок у Москві. У 1720 році цар заборонив друкування нових книжок українською мовою у Києво-Печерській та Чернігівській друкарнях, а старі книги перед друкуванням треба було виправити і привести у відповідність з імперськими, «дабы особливого наречия в оных не было».

В 1721 році за наказом Петра I знищено Чернігівську друкарню.

Катерина II не тільки закріпачила селян. За указом синоду в населення почали вилучати українські букварі та українські тексти з церковних книг.

Із тих давніх часів і донині імперія бореться з державою, мовою та волелюбністю українського народу. Ми повинні пам'ятати уроки своєї історії, подвиги та помилки пращурів з тим, щоб не піддаватися погрозам і солодким речам східного сусіда.